

מהדורת ביקורת!

הערות ותיקונים
יתקבלו בברכה!

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

פרשת תרומה
(נמסר במוצש"ק משפטים)
שבט התשפ"ו בשל"ז
בבית המדרש פעולת צדיק
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

חלק גדול מדיני ממונות, נזיקין, שומרים וכד' – המובאים בפרשת ואלה משפטים – אינם רק לישראל אלא גם לבני נח, והמשך ביאור דברי הרמב"ם [בהל' קידוש החודש] לגבי המהלכים של-שמש והירח, הכוכבים והמזלות וכו' שלקח מספרי אומות העולם, והאם בכל זאת הדבר נחשב לימוד תורה, ונבראים מכל מלה מלאכים.

המשך בעניין חכמות העולם, שכולם מקורם ושרשם מישראל, ומחכמת שלמה המלך, והתייחסות למ"ש הרמב"ם בהלכות יסודי התורה כי כל הכוכבים והמזלות בעלי דעה והשפלה הם.

ארבע תשובות לגבי טענת אותם שבדו מליבם כי היהודים לקחו את החכמות הללו ממצרים וכו'. יסודות באמונה ובהשקפה. ותשובה לשאלה הא כיצד נהיו התורה והמדע במשך הדורות, כאויב זה לזה, כי ניתקו את המדע ממקורו הרוחני.

בעניין מיני תבלין וקליות לפסח, ללא חשש חוזר וניעור.

© כל הזכויות שמורות למרן שליט"א

השיעור יוצא לאור ע"י מוסדות יד מהרי"ץ – בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: y5358404@gmail.com

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בקו "קול יהודי תימן" ובחברות "שערי יצחק" – 823

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

ניתן להקדיש כל שיעור להצלחה ולרפואה, או לעילוי נשמת.
השם יוזכר בל"נ בתחילת השיעור מפי מרן הגאון שליט"א, וכן באמירת "מי שבירך" בסוף השיעור.
פרטים בטלפון: 050-4140741.

והתורמים והמסייעים להפצת התורה ולזיכוי הרבים, ימלא המקום ברוך הוא
כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש ע"י ידידנו טובל בן ראובן הי"ו, לעילוי נשמת אביו ראובן בן שמעון ז"ל, ולרפואת מרת ליאת חיה בת מזל שתחי, בעבור שהתנדב ביד רחבה ובנפש חפיעה למוסדות יד מהרי"ץ.

וכן ע"י רבי דוד בן אליהו ענתבי הי"ו, מארצות הברית להצלחתו בכל העניינים, ולעילוי נשמת מרת נינה שרה בת אמלי סאלחה – צ"ל צאלחה – ע"ה, ומרת מרגו בת תרה ע"ה, תנצב"ה. בעבור שהתנדב למוסדות יד מהרי"ץ.

וכמו כן השיעור מוקדש ע"י רבי יוסף בן משה הי"ו מארצה"ב להצלחתו בכל העניינים, ולרפוא"ש לשמואל בן רחמים בקרוב. בעבור שהתנדב למוסדות נתיבות מהרי"ץ. התורם ביקש שיאמרו אשר יצר פעם אחת לרפואתו. אנא בעז"ה להשתדל, כי ברכת אשר יצר היא סגולה טובה לרפוא"ש, רפואת הנפש ורפואת הגוף. בלנ"ד אם גם אני אוכל, אזכור את השם הנו"ל.

פה כותב ידידנו הרה"ג חיים לוי הי"ו – הנני רואה זאת כעת בפעם הראשונה – נריה הוא אחי הקטן שתרם להחזקת הרכב "נתיבות מהרי"ץ" עבור נס שנעשה לו השבוע ברכב. יפה ומתאים מאד. יש רכב שמנהיג אותו חתני הרב יאיר תאם הי"ו, אני קורא לזה טקסי של מהרי"ץ. אז הוא אומר לנו, שעכשיו קרה לו נס ברכב, ולכן תרם להחזקת הרכב. ברוך ה', מדה כנגד מדה. השם ברוך הוא ישלם לו כגמולו הטוב.

הלכך נוסף לומר, כי השיעור מוקדש ג"כ להצלחתו המרובה של רבי נריה שם טוב בן רבי איתן הי"ו ורעייתו החשובה מרת שירה שתחי מארצה"ב, בעבור שתרם ביד רחבה למוסדות נתיבות מהרי"ץ. מאחר שהוא פתח ידו ותרם ביד רחבה, השם ברוך הוא יפתח לו את אוצרו הטוב מן השמים.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשה ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, והזקוקים לרפואה – המקום ב"ה ישלח להם רפוא"ש בתוך שאר כל חולי עמו ישראל, וישלח ברכה רווחה והצלחה בכל מעשי ידיהם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם וליבנו לטובה ולברכה, אכ"ר.

הודעת הרב שאול הי"ו: מהשבוע הבא השיעור יתחיל בשעה 8:30, והרה"ג משה שליט"א בשעה 8:15, כי השעון מתאחר.

חלק גדול מדיני ממונות, נזיקין, שומרים וכד' – המובאים בפרשת ואלה משפטים – אינם רק לישראל אלא גם לבני נח, והמשך ביאור דברי הרמב"ם [בהל' קידוש החודש] לגבי המהלכים של-שמש והירח, הכוכבים והמזלות וכו' שלקח מספרי אומות העולם, והאם בכל זאת הדבר נחשב לימוד תורה, ונבראים מכל מלה מלאכים.

קראנו השבת בשחרית בפרשת השבוע, וְאֵלֶּה הַמִּשְׁפָּטִים אֲשֶׁר תִּשִּׂים לְפָנֶיךָ [שמות כ"א, א'].

הַפְּרִשָׁה שִׁלְנוּ, רובה ככולה עוסקת בדיני ממונות. הקב"ה ציוה למשה רבינו ע"ה, להסדיר לפני בני ישראל את כל ההלכות, כגון ענייני נזיקין, ודיני שומרים וכו'.

הדינים הללו, חלק גדול מהם – ביסודם ובעיקרם – אינם מכוונים דוקא לעם ישראל, כי גם אצל בני נח יש את ענייני הדינים. אחת משבע מצוות בני נח, זה הדינים.

ישנו סימן, בכדי לזכור מה הם שבע מצוות בני נח. מלבד שלושת העבירות החמורות, עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, עוד ארבע שסימןן אבג"ד. א' אבר מן החי. ב' ברכת השם. שאסור ח"ו לברך את ה', בלשון כינוי. ג' גזל. ד' דינים.

דהיינו, דיני ממונות, משפטים בין איש ובין רעהו. אומר הרמב"ן בפרשת וישלח בזה"ל, על דעתך, הדינים שִׁמְנוּ לְבַנֵּי נֹחַ בְּשֵׁבַע מִצְוֹת שִׁלְחָם, אינם להושיב דיינין בכל פלך ופלך בלבד.

זה לא רק שיקבעו שופטים בכל מחוז, אשר ישפטו בין איש ובין רעהו. כי מה הם המשפטים עצמם? וכי כל אחד יחליט לבדו, כיצד לפסוק?

אבל ציוה אותם בדיני גניבה, ואונאה, ועושק, ושכר שכיר, ודיני השומרים, ואונס ומפתה, ואבות נזיקין, וחובל בחבירו, ודיני מלוה ולוה, ודיני מקח וממכר, וכיוצא בהן, כענייני הדינין שנצטוו ישראל. זה כמו המצוות שלנו. אמנם לא בדיוק ממש אותו הדבר, ישנם הבדלים, שהרי בן נח נהרג אפילו על פחות משהו פרוטה. אבל באופן כללי, זהו אותו הבסיס.

ונהרג עליהן, אם גנב ועשק, או אנס ופיתה בתו של-חבירו, או שהדליק גדישו, וחבל בו, וכיוצא בהן.

ומכלל המצוה הזאת, שיושיבו דיינין גם בכל עיר ועיר, כישראל. זה רק חלק מן המצוה, אבל לא שכל המצוה היא רק להעמיד שופטים, והיתר הוא שרירותי, שכל שופט יחליט מדעתו ולפי הבנתו איך יהיו פסקי דיני ממונות. לאיכ"ן הדבר.

פתחתי בנושא דלעיל, לפי שהעניין הזה חשוב לנו מאד, למה שברצוני לדבר בעזה"י בהמשך השיעור.

*

הבאנו כבר בס"ד בשיעור הקודם את דברי רבינו הרמב"ם בסוף הלכות קידוש החודש, שלקח את כל ענייני המהלכים של-שמש והירח, הגלגלים הכוכבים והמזלות, מספרי אומות העולם. והוא כותב [בפרק י"ט הלכה ט"ז], כי הסיבה שהוא הביא זאת, היא כדי שיהיה הכל ידוע למבינים, ולא יחסרו דרך מדרכי התורה, ולא ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים. שלא יצטרך שום אדם לחפש בספרים של חכמי יוון ופרס וכד'.

חכמי ישראל חיברו בזה ספרים, בדורות הראשונים, שבט יששכר, כפי שנאמר [דברי הימים

שערי יצחק – השיעור השבועי

מקידוש החודש הלכה ז'. וכיון שחישוב תקופות ומזלות נעשה באמצעות העניינים שהעלה הרמב"ם בהלכות קידוש החודש, ממילא הלומד אותם מקיים מצוה דאורייתא. ומאי איכפת לן שמקור דברי הרמב"ם הללו הוא מחכמי אומות עולם, סוף סוף הם הם הכלים לקיום המצוה. (אגב שהזכרתי דברי מהרח"כ, הנה מקום אתי להעיר, כי כאשר סייעתי לו בעריכת חיבורו קיץ המזבח על התורה, שם נכפלו הדברים הללו בסוף פרשת בא, לתומי הוספתי שם את הסיום, מתוך ספר שם טוב מהדורא קמא כתי"ק מתימן. ולאחר זמן נתתי לבי שמא בכוונה השמיט זאת במהדורא בתרא, ואכמ"ל). ובעיקר עניין זה, חשוב ורצוי להזכיר את מהר"ר שלמה קרואני, חיבורו ובקיאותו הגדולה בזה, ומה שכתב על כך מעכ"ת במאמר שיר המעלות לשלמה, הנדפס בתחילת ס' מפי חכמים. איתמר.

על כך דיברנו כבר בס"ד בשיעור הקודם, הבאנו את דברי החזון אי"ש, כי זה נחשב תורה. ושהגר"ח קניבסקי זצ"ל אמר לי, כאשר שאלתי אותו על כך, כי ממילא כל מלה נחשבת תורה, ואפילו נברא מכך מלאך. כך הוא סבר, על פי החזו"א שאמר כי מאחר שהרמב"ם הכניס זאת לתורה, א"כ הדבר נחשב תורה. ואם זה תורה, אזי זהו כמו כל דבר בתורה, שיש לזה קדושה, ככל חוקותיו וככל משפטיו. עוד מעט נראה, האם הדבר מוסכם.

זהו העניין הראשון, שהם מביאים שם בספר המפתח.

ומיד לאחר מכן הם מציינים, ומפני כך היו גדולים שנמנעו מללמוד הלכות חידוש החודש. (שבות יעקב ח"ג או"ח סי' כ' וכו'). עוד מעט נראה זאת. והם מציינים את ספר הכוזרי מאמר שני אות ס"ו וכו'. ונעמוד על כך בס"ד לקמן.

ולגבי מ"ש הרמב"ם, אבל הספרים שחיברו חכמי ישראל וכו' לא הגיעו אלינו, הם כותבים כך, וחכמי הגויים לא עמדו על סוד העיבור האמיתי. למה מהלך הכוכבים הוא ככה.

(יסוד עולם מאמר שלישי פ"ב, באר הגולה למהר"ל, באר ו' אות ז'. עשרה מאמרות (לרמ"ע) מאמר העיתים סימן י'. שטמ"ק כתובות דף יג: ד"ה השבתנו על המעוברת. ביאור הגר"א לספר יצירה פ"ו מ"א. ולתיקוני הזוהר תיקון ס"ט (ק"ט-ג). חתם סופר ב"ב דף כא. ד"ה בתינוקות.

א' י"ב, לג] ומפני יששכר יודעי בינה לעתים, אולם לא הגיעו אלינו הספרים הללו.

אבל הרמב"ם אומר, כי כיון שהדברים הללו הם רק חשבונות, וברור כי כך היא המציאות, וזאת אמת, אי אפשר להתווכח על כך, א"כ מה הדבר משנה, מי הוא שאמר זאת? זהו דבר נכון. לכן, אין חוששים, אם חיבר גוי או חיבר יהודי, העיקר שהדברים נבחנו והם אמיתיים, אי אפשר לסתורם, ממילא קיבלנו אותם.

הרמב"ם הוא הראשון, אשר קבע זאת בתוך ספר קודש, ספר הלכה הבנוי כדת משה וישראל, הוא הוא ספרו משנה תורה.

[בכל כי האיי גוונא, הרמב"ם לשיטתיה אזיל, שכתב בפתיחה לשמונה פרקים שהקדים למסכת אבות, קבל האמת ממי שאמרו יעו"ש, ויש חולקים, וכמו שהביא וביאר מעכ"ת בנפלאות מתורתך פרשת בחקתי על פסוק אם בחקתי תלכו. איתמר].

והרמב"ם מסיים 'חזק' מאד, הוא מביא בסוף את הפסוק בספר ישעיה [ל"ד, ט"ז], דרשו מעל ספר י"י וקראו, אחת מהנה לא נעדרה. שלא יהיה חסר מאומה, בספר ההלכות של דיני התורה שהנני מחבר. הרי הרמב"ם רצה לכתוב בצורה תמציתית ומסודרת את כל התורה שבע"פ, כלומר כל דיני תורה שבכתב, עם כל תורה שבעל פה שעליהם, ממילא ראה את עצמו חייב להשלים ולהכליל זאת כאן.

זכינו בדורנו שיש את ספר המפתח, במהדורת הר"ש פרנקל, ששם מציינים כמעט את הספרים שדיברו על מ"ש הרמב"ם בכל פיסקא ופיסקא. הרי על הספר משנה תורה להרמב"ם, נתחברו במשך הדורות מאות ספרים, בהיקף עצום, והם מציינים חלק גדול מהם. בספר המפתח צוינו גם לספרים רבים יותר, שאינם על הרמב"ם אלא שדנו בדבריו, כגון ספרי מפרשים ופוסקים ושאלות ותשובות. אביא בפניכם רק ראשי פרקים, מה שהם מציינים שם – בסוף פרק י"ז – לגבי העניין דלעיל, בזה"ל, אע"פ שהרמב"ם העתיק החשבונות מהגויים, מאחר שהרמב"ם כתבם בספרו, נעשה תורה ממש.

ועוד, שהרי כבר אמרו רז"ל בשבת דף עה. שמצוה על האדם לחשב תקופות ומזלות, וכך היא דעת הרמב"ם כמו שביאר מהרח"כ בשם טוב פרק א'

ולאחר מכן, בסוף פרק י"ט, הם מציינים – בשם החתם סופר – בזה"ל, רבינו מתנצל שאעפ"י שסוד העיבור שנמסר לחכמי ישראל מסיני נעלם ממנו, מ"מ העתיק מספרי הגויים לספרו, כדי שלא יבוא חכם מישראל לבקש החכמה משם. הבאתי לך את הכל, בכדי שלא תצטרך ללכת לחפש בספרים שלהם.

כל החכמות הנצרכות להבנת התורה ומצוותיה, הן עצמה כתורה נחשבת, וכדרך מדרכיה, וזהו כוונת המשנה סוף פ"ג דאבות, פרפראות לחכמה, כלומר לחכמת התורה.

ז"ל ישוטטו לבקש אחריה בספרים אחרים – ר"ל בספרי הגויים, כמ"ש רבינו לעיל פי"ז הלכה כ"ד. שלא יבואו להציץ ולהביט יותר.

אם האדם יצטרך להתעסק בספרים של-גויים, הוא ימשיך ויראה שם גם דברים אחרים, ולא לכל אדם יש את השכל והדעת להבדיל ולהבחין, אולי הוא יתחיל להסתבך ולהתבלבל, ולחפש תשובות וכו'. לכן הרמב"ם זיכה את כלל ישראל, כי הוא חסם ומנע את הסכנה הזאת. ומה שצריך לתורה, יש לאדם את זאת כאן.

ומביאים שם דבר מעניין, בשם ספר עלה יונה, המחבר הוא הרה"ג יונה מרצבך זצ"ל – זכיתי לשמוע ממנו בזקנותו בישיבת קול תורה את השיעורים בגמרא מסכת ביצה, זוהי השנה האחרונה שהוא עוד לימד בישיבה, הוא היה נחשב אחד מראשי הישיבה, והוא היה מבין ויודע גם בעניינים כלליים, ומביאים כאן בשמו הערה מעניינת – רק בעלי רוח הקודש יכולים להשיג כל החכמות מהתורה.

הרי מפורסם, כי כל החכמות, נמצאות בתורה. אבל לכאורה, לא ראינו מי שלמד אפילו את כל התורה, שהוא ידע ממנה את כל החכמות שישנן בעולם. על זה הוא בא לענות ולהסביר, שצריכים לכך רוח הקודש. הוא אמר זאת בקצרה. ראיתי כך גם בספרו הנז"ל בפנים. בלי נדר בעזה"ת בהמשך השיעור, העניין יהיה מובן היטב, מדוע הדבר הוא כך.

*

כפי שאמרנו, לגבי לימוד הל' קידוש החודש בספרו של-רמב"ם, היסוד הוא מדברי החזו"א, כי לא רק שמקיימים בכך מצות תלמוד תורה, אלא שזה נעשה חלק מן התורה ממש, בשאר כל התורה.

מוסיף וכותב תלמידו ושאר יבשרו (בן אחותו) הגר"ח קניבסקי, בספרו שקל הקודש [ס"ק י"ט], כי ישנה מצות עשה מן התורה לחשב תקופות ומזלות, ועל כן יש עניין ללמוד את זה. דהיינו, חוץ מן המצוה לחשב תקופות ומזלות, יש בזה ג"כ העניין של מצות תלמוד תורה.

מצד שני, בעל שו"ת שבות יעקב – שהיה מלפני כמה מאות שנים – איננו סובר כך. הוא כותב [ח"ג או"ח סי' כ', דף ג' ע"ב] כי הרבה גדולים לא רצו ללמוד את הלכות קידוש החודש ברמב"ם. יש שינויי דעות בין התורה לבין המדע. הוא כותב לדוגמא איזה דבר (אם ריח בשמים הוא רק הנאה לנשמה, או מחזק אף את הגוף), שהרופאים אומרים ככה, והחכמים אומרים אחרת, אין בזה כלום. לא להתייחס אליהם.

וזה לשונו, כיון שעיקר ספריהם הוא מחכמת אומות העולם, אריסטו וחבריו, אין לסמוך על דבריהם לדינא וכו'.

מה שנוגע להלכה, אין לסמוך עליהם. רק בחשבונות ועניינים מסויימים.

אף שהרמב"ם ושאר גדולים חקרי לב, למדו קידוש החודש, ועשו חיבורים ע"ז, מ"מ כמה גדולים שהיו בזמנינו נמנעו ולא למדו כלל. ושב ואל תעשה עדיף, דכתיב [דברים ד', ו'] כי הוא חַכְמָתְכֶם, מכלל דאינהו לא ידעו הדבר על בריו, ואיך נלמד מספריהם?

זאת החכמה ביסודה, היא של עם ישראל, והם – הגויים – אינם יודעים את הדבר הדק היטב, על בריו. א"כ מה תלמד מהספרים שלהם? הם אך ורק יודעים קצת, חלק מן הדברים.

הייתי צריך להביא קודם, את דברי החתם סופר במסכת בבא בתרא דף כ"א, שהובאו בספר המפתח על הרמב"ם שם. הרי הרמב"ם כתב, כי כיון שהדברים הללו הם ברורים, על כן מה זה משנה מי אמר אותם. כפי שכתב הרמב"ם, ומאחר שכל אלו הדברים בראיות ברורות הם שאין בהם דופי, ואי אפשר לאדם להרהר אחריהם וכו'. אין מה להתווכח עליהם, כי זה בודאי נכון.

אומר ע"ז החתם סופר דבר חשוב, כהיום, אי אפשר לאדם להרהר אחריהם. אבל לעתיד לבוא, כשיתגלה סוד העיבור, יודע הדופי בחכמת הגויים (במספר וסדר מהלך גלגלי השמים והירח).

שערי יצחק – השיעור השבועי

מצאתי שכתב בזה אחד מחכמי תימן, בעל לחם שלמה, מהר"ר שלמה הכהן, ומדבריו נראה שהוא סובר כדעת החזו"א. בעל לחם שלמה, היה מקובל אלהי, גברא רבא. והוא כותב בדף קס"ט בזה"ל, לא ישתדל אדם בחכמה חיצונית, שהן כוחות הטומאה. וגם חכמת הכוכבים והמזלות. בלתי קידוש החודש, כי הוא מצוה עלינו.

משמע שהוא אוהו, כי כיון שזאת מצוה, אזי חשוב ללמוד זאת היטב. הוא לא מזכיר במפורש את הרמב"ם, אבל הרי אין מקום אחר מהיכן לדעת זאת.

*

לאידך גיסא, בספר להורות נתן על מסכת אבות [פרק ג' משנה י"ח. דף קס"ד], להרה"ג נתן גשטטנר, הוא טוען טענה בעניין זה. הוא מדבר לגבי מה שכתוב במשנה שם, תקופות וגימטריאות – פרפראות לחכמה. הוא מביא את הרמב"ם הנז"ל, וכותב בזה"ל, לכאורה הא גופא קשיא. דאיך יתכן שספריהם של חכמי ישראל בחכמת התקופות והגימטריאות, נאבדו מאתנו? והלא כל שאר הלכות התורה, נמסרו לנו דור אחר דור, מאבות לבנים ורב לתלמיד על ידי מעתיקי השמועה איש מפי איש מפי משה רבינו, וכלשון הרמב"ם פ"א מתלמוד תורה הלכה ט'.

למה נאבדו הספרים הללו – של בני יששכר – מעם ישראל? איך זה נאבד?

ואף בימי השמדות, מסרו ישראל נפשם על הרבצת התורה. ואמאי לא לימדו רבותינו לתלמידיהם, חשבונות התקופות והגימטריאות?

ומזה מוכח, כי חשבונות של-תקופות, הן ידיעות טבעיות, ואינן בגדר תורה. כי תורה היא רק מה שנמסרה רק לישראל ולא לאומות העולם, וכנאמר [ברכה ל"ג ד'] תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב, ואמרו [סנהדרין דף נט.]. גוי העוסק בתורה חייב מיתה. אבל הידיעות הטבעיות של-כוכבים והמזלות, ידועות גם לגויים. ואע"ג שגם חכמות אלו נצרכות לעיבור השנים והחדשים, מכל מקום אינם נעשים תורה בשביל זה.

דברים שהם ידיעות טבעיות, אשר משותפים לכולם, הם לא נחשבים תורה. הגם שהם חשובים ונחוצים, זאת אינה סיבה שלא נעשה הדבר בשביל כך תורה.

רק היום, לפי הדעות והידיעות המצומצמות שלנו, אכן נראה כי הכל יחלק. ברם לאמיתו של-דבר, ישנם דברים אצלם שהם שגויים.

גם הגר"מ פיינשטיין סובר כך. שאלו אותו לגבי אדם שהיה לו נדר, קיבל על עצמו ללמוד את כל ה'משנה תורה' להרמב"ם, וכאשר הגיע להלכות קידוש החודש, הוא לא מצא ידיו ורגליו. מה יעשה?

והוא עונה כך, כמובא בס' מסורת משה [ח"א דף רפ"ו], צריכים לידע, שמי שמקבל ללמוד כל הרמב"ם, אי אפשר להגיד שקידוש החודש – שגם הראב"ד כתב שלא הבין באמת – נכלל.

אפילו הראב"ד אמר לגבי הלכות קידוש החודש, כי החכמה הזאת לא הגיע אליה, ושגם רבותיו לא עסקו בה, כיעו"ש בהשגתו לפרק ז' הלכה ז'.

וגם חכמה פרקים מהלכות דעות, לא נכלל. כל זה יש סתם ללמוד, כפי שאפשר, אי אפשר ממש להבינם וכו'.

אולי ישנה כאן טעות, מה שהזכיר את הלכות דעות, וכוונתו לפרקים הראשונים בהלכות יסודי התורה, שהם לקוחים מספרי הגויים. אבל שְׁמָא הוא התכוון על מה שאנחנו מדברים בשיעורים האחרונים, בעניין המיצוע במדות. הפרק הראשון של הל' דעות. לפי מה שנתברר, שהמקור העיקרי אכן הוא חיצוני. אבל לגבי הפרק הרביעי בהלכות דעות, בודאי שלגבי כל מיני רפואות שהרמב"ם כתב שם, דרכי הרפואה, הרמב"ם הכניס ג"כ זאת לתורה, לקיים עפ"י מצות 'ונשמרתם מאד לנפשותיכם', אבל פרטי המקורות של-רמב"ם לכך, הם מספרי חכמי אומות העולם. הרי ידוע שהרמב"ם עצמו חיבר כמה ספרים בענייני רפואה, גם מתוך הנסיון שלו, אולם עיקר המקור, מהרופאים של אומות העולם, כגון גאלינוס.

אם כי המלבי"ם, יש לו ספר בשם עלים לתרופה, והוא בגאונותו העצומה מצא הרבה דברים בהל' דעות שם, אשר ציין לגביהם מקורות מדברי חז"ל. אבל זה רק בפרטים מסויימים. עכ"פ ברור כי השורש של-רמב"ם, הוא חיצוני.

לכן הוא – הגרמ"פ – אומר, שהדבר אינו קשור, זה לא נכלל. תלמד סתם, מה שאתה יכול. בכדי לקיים את הנדר, אותו אדם צריך לכל הפחות לקרוא את זה, אבל הוא לא צריך להתעמק ולהבין את הדברים. עכ"פ אם קיבלת על עצמך ללמוד את משנ"ת לרמב"ם, אינך צריך להתאמץ ללמוד את הפרקים הללו. כך הוא אומר.

פִּילְגָשִׁים וְעֵלְמוֹת אֵין מִסְפָּר, כתב בעל הרוקח, כי 'ששים' המה מלכות' היינו ששים מסכתות. 'זשמונים פילגשים' אלו שמונים מדרשות. 'זעלמות' – סתרי תורה – 'אין מספר'. איפה כל זה? בודאי שידעו הרבה מדרשים אשר נאבדו, אבל הרוב – העיקר – נשאר.

שאלה מהקהל: בדף היומי של שב"ק משפטים, מנחות דף ל"ד, ראיתי בתלמוד בבלי מתיבתא בשם ר"י אבן שועיב שכתב לגבי טט בכתפי שתיים פת באפריקי שתיים וכו', כי הוא לשון הקודש, אשר נאבד ממנו הרבה מישראל ומזרעם, ונשאר ממנו קצת בפי האומות וכו'.

תשובת מרן שליט"א: גם אם יש קשר לעניין שלנו, התשובה כדלעיל. מלים מסוימות בלבד, נשכחו.

מסקנא, ישנה כאן מחלוקת.

ומה אנו הקטנים יכולים להגיד? אנחנו יכולים רק לעשות פשרה.

אולי זה אכן נחשב 'תורה'. מי שלומד את זה, הדבר נחשב שהוא עוסק בתורה. זה לא ביטול תורה. וגם אם הוא ילמד בעיון, וישקיע בזה הרבה זמן. ואם הוא עושה חשבונות, ישנם בכך קדושה, אי אפשר לזרוק את זה כדברי חולין. אולם להגיד שזה בורא מלאך, אולי לא עד כדי כך. אולי בורא, לא יודע בדיוק מה... תגידו אתם, אולי תמצאו איזו פשרה מוצלחת...

מובא בס' אורח דוד [דף קס"ז סי' שכ"ה] על הג"ר דוד בהר"ן, מגדולי ירושלם עיקו"ת, אשר היה למדן גדול, היה 'יושב' עם ה'חברותא' שלו על תוספות אחד, פחות מט"ז תיבות, של כמה שורות, מספר ימים. שבוע. יושב ומפלפל וכו'. הוא טען לו, למה אנחנו חוזרים כל הזמן על אותו הדבר, טוחנים ומתפלפלים וכו', לא חבל? אנחנו מפסידים בכך המון מלאכים? ענה לו מהר"ד בהר"ן, לא. מכל מלה שאנחנו לומדים, נברא מלאך גדול ועצום... הם – האחרים – עושים מלאכים קטנים...

ובכן, אולי אם נרצה, נפשר ככה בין הדעות, כי ישנן כאן דעות קיצוניות. ואנחנו נלך 'בדרך המיצוע', גם בנ"ד. באמצע.

וסימנך, הפסוק שהרמב"ם הביא [וכדלעיל], דרשו מעל ספר י"י וְקָרְאוּ [ישעיהו ל"ד, ט"ז].

אם אתם זוכרים, הסברנו בעבר [שיעור מקץ התשפ"ב בשל"ג] בדרך צחות, לגבי מה שאנו אומרים גם במוצאי יוהכ"פ, לך אֶבֶל בְּשִׁמְחָה

וכמו ששאר הידיעות הטבעיות, הנצרכות לידיעת התורה. וכגון ענייני זרעים, לידיעת דיני זרעים וכלאים. וענייני איברי בעלי חיים, לידיעת דיני הטריפות ומומי הבכורים – עיין סנהדרין [דף ה:]: דאמר רב, י"ח חדשים גדלתי אצל רועה בהמה, לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר.

ענייני טריפות, המובאים במסכת חולין, הם נחשבים תורה. רואים שהדברים כתובים בש"ס. וכן למשל, פתחי נדה. כל חשבונות הוסתות, אלו דברים של טבע. מי שלומד גמרא, הוא יודע את רוב הדברים מתוך זה.

ומכל מקום כל הידיעות הטבעיות, הן רק כרְקָחוֹת וטְבָחוֹת לידיעת התורה, אבל לא תורה עצמה. כי התורה היא רק לישראל, והידיעות הטבעיות הן גם לאומות העולם. וזה נכלל באמרם [איכה רבה ב' י"ג] יש חכמה בגויים תאמינן, יש תורה בגויים אל תאמינן. והנה חשבונות של קניין ופתחי נדות, הן גופי תורה, כי אין נפקא מינה בחשבונות אלו אלא לדיני התורה בלבד.

מה שקשור לתורה, תאמינן. ומה שלא, הוא איננו קשור.

ישנה קצת סייעתא לדבריו, מדברי רבי אברהם בן שלמה, שהיה אחד מקדמונינו (ומזכירו מהרי"ץ בחה"ד לספר יחזקאל) בפירושו לספר מלכים [דף נ"ז], שכתב בזה"ל, לא נקבעו לנו המדעים הללו בספרי הנבואה, כיון שהן לענייני העולם, ואינן מה שצריך להן קטון בני אדם וגדולם, אלא הם מדעים ראויים למלכי העולם. ואין ספק שהיו ילדי מלכי יהודה עומדים עליהם, ובהם אמר [דניאל א', ד'] יְלָדִים אֲשֶׁר אֵין בָּהֶם פֶּל מְאוֹם וְטוֹבֵי מְרָאָה וּמִשְׁפָּלִים בְּכָל חֻמָּה. מה שכתוב על חנניה מישאל ועזריה. אבל לא קבעו לנו ללמוד את זה, כי לא צריכים זאת אצלנו, מבחינת 'תורה'.

שאלה מהקהל: במסכת חגיגה דף יד. חד אמר, שהיו בימיהם שש מאות סדרי משנה, וחד אמר שבע מאות סדרי משנה, רואים שיכול להיות שיישתכת.

תשובת מרן שליט"א: הגם שנשכת, אבל לא נשכת הכל. הדברים העיקריים נשארו. המשניות שבידינו, ששה סדרי משנה, הם תמצית התמצית, בלשון צחה וקצרה. אולם בנ"ד, נשתכח הכל. כלום לא נשאר.

בודאי שישנם דברים שנשכחו, הרי לגבי הפסוק [שיר השירים ו', ח'] שְׁשִׁים הֵמָּה מְלָכוֹת וְשִׁמְנִים

שערי יצחק – השיעור השבועי

זהו ספר יסודי מאוד, בענייני אמונה והשקפה – במאמר שני אות ס"ו, בזה"ל, אמר החבר – למלך כוזר – ומה תאמר בחכמת שלמה?

וכבר דיבר על כל חכמות בכח אלהי ושכלי וטבעי, והיו אנשי העולם באים אליו להעתיק חכמתו אל האומות, עד מהודו.

שלמה המלך, הוא מרכז החכמה. כפי שנאמר [מלכים א' ה', י"א] וַיְחַכֵּם מֶלֶךְ הָאָדָם. [דברי הימים ב' א', י"ב] הַחֲכָמָה וְהַמִּדָּע נָתַן לָךְ.

וכל החכמות, הועתקו שרשיהן וכללם, מאתנו. אל הכשדים תחילה, ואח"כ אל פרס ומדי, ואח"כ אל יוון, ואח"כ אל רומי. ובאורך הזמן, ורב המיצועים – במשך הדורות, הם עברו מאחד לאחד – לא נזכר בחכמות שהם הועתקו מן העברים, אך מן היוונים והרומיים".

בסוף, הם כבר לא מזכירים מהיכן הדבר התחיל. אולם בעצם, המקור הוא מעם ישראל.

המפרשים בספר הכוזרי שם, מסבירים היטב את העניין הזה, ומביאים מקורות לכך. כי מתברר שאף אומות העולם עצמם כתבו את זה. הם מודים שהשורש של חכמותיהם הוא מעם ישראל. נלך לפי הסדר, ונביא רק את הדברים החשובים.

בפירוש אוצר נחמד שם, כתב בזה"ל, הואיל באר, שלא בלבד חכמה זו ירדה עם ירידתינו, אף גם כל שאר החכמות, שמקור נפתח היו להם בבית ישראל, ומקורם משלמה המלך אשר השלים כל החכמות לתכליתן האפשרי, מה שלא היה בכח שום חכם לפניו ולאחריו, לעמוד על כיוצא בו.

ולגבי מ"ש בספר הכוזרי שם, כי שלמה המלך דיבר על כל החכמות בכח אלהי ושכלי וטבעי, הוא מבאר בזה"ל, וזה היה מחמת שנצטרפו בו עניינים, שלא הגיע אליהם שום חוקר זולתנו. והוא, שמלבד כח שכלו וזפות הטבע שהיה בו, שהיה חכם מכל אדם ולא ימצא עוד אדם שיהיה בשכלו כפי האפשר בטבע האדם דומה לו, עוד נוסף על זה, היה בו כח אלהי, ורוח הקודש, המדריך אותו בדרך תמים, שלא יטעה בחקירתו, כאשר הגיע לחכמים הגדולים.

למשל, אריסטו – להבדיל – זה רק כח שכלי, ובשכל אפשר להגיע להרבה טעויות. אולם אדם שהוא לא רק חכם בטבעו, אלא גם שורה עליו רוח הקודש, אזי אצלו אין שגיאות.

לְחֻמָּה, וְשִׁתָּה בְּלֵב טוֹב יִינָף [קהלת ט', ז']. למה אומרים וְשִׁתָּה בגעיא ובשוא נע? זה כמעט כמו בפסוק דנג, וְקָרְאוּ. בחלק הדקדוק למהרי"ץ זיע"א, כתוב שבאות קו"ף ישנו שוא פתח. לא רק געיא בוא"ו, אלא ממש כמעט פתוח.

כי במוצאי כיפור, האנשים להוטים לאכול ולשתות. ברם, צריך שיהיה הדבר נעשה בדרך ארץ, לאט לאט. לך אכול בשמחה לחמך, ו- שתה. אל תבלע יותר מדאי מהר, אלא תמתין. לאט לאט.

אותו הדבר מתפרש בנ"ד, ודרשו מעל ספר ו- קראו, עצור. הלכות קידוש החודש אינם בדיוק כמו כל התורה, אלא רק משהו באמצע. הקריאה – הלימוד – כאן, היא בדרגא שנייה, לא בדרגת כל לימוד התורה הרגיל. אבל, זה חלק מן התורה.

שאלה מהקהל: המלאך הוא אינו תוצאה מהמצוה? אם זאת מצוה, אזי הוא בורא מלאך. ואם זאת איננה מצוה, אז הוא לא בורא מלאך.

תשובת מרן שליט"א: לכן אמרתי מקודם, שנברא מלאך קטן... או אולי מכל פרק מלאך. או מכל עניין. נושא. או מלאך שחסר לו משהו... צריך לעשות פשרה. אינני יודע, אני לא יכול לקבוע להקב"ה מה בדיוק...

שאלה מהקהל: אבל לעתיד לבוא, הדיינים אשר מקדשים את החודש, הם יצטרפו לדעת את ההלכות הללו?

תשובת מרן שליט"א: הם כבר יזכו לדעת אז, ברוח הקודש את הדברים משרשם. יבוא משה רבינו ע"ה ותחזור עטרה לישנה, וידעו זאת מהמקורות הכשרים.

המשך בעניין חכמות העולם, שכולם מקורם ושרשם מישראל, ומחכמת שלמה המלך, והתייחסות למ"ש הרמב"ם בהלכות יסודי התורה כי כל הכוכבים והמזלות בעלי דעה והשכל הם.

מה שאכן נכון, בעניין החכמות של אומות העולם, הרמב"ם לקח את כל הפילוסופיא וכו' מהם, ויש לברר מה היתה ההשקפה שלהם?

כפי שאמרנו, הבסיס של חכמות שלהם – של- יוונים – הוא בעצם בא והגיע אליהם מעם ישראל, מחכמת שלמה המלך.

מפורסם מה שכתב בספר הכוזרי, זהו רבי יהודה הלוי – כתוב שהגר"א היה מחבב את הספר הזה.

ולפעמים דוקא חכם גדול מאד, עלול לעשות הרבה שגיאות פשוטות.

וביותר שהיה חכם, נפל ביותר טעות פשוט, מבואר לפל, מחמת שקרה לו עיפות השכל מרוב העיון, עד שלפעמים שגה הרבה, כמו שנראה מאריסטו, וכאשר נתגלה היום רוב שגיונו בדברים פשוטים, והוא מפורסם היום בין גדולי האחרונים מהמחקרים. משא"כ בשלמה המלך, שהיה רוח הקודש חופף עליו ומאיר לרגליו.

*

בנושא הזה, צריכים להזכיר לדוגמא דבר חשוב מאד.

הרמב"ם כותב בהלכות יסודי התורה [פרק ג' הלכה ט'] דבר, אשר מי שקורא אותו ישום וישרוק. וזה לשונו, כל הכוכבים והגלגלים, כולם בעלי נפש ודעה והשכל הם.

שמעתם? יש לכוכבים נפש, שכל ודעה.

והם חיים ועומדים ומכירים את מי שאמר והיה העולם. כל אחד ואחד לפי גדלו ולפי מעלתו, משבחים ומפארים ליוצרים, כמו המלאכים. הם כמעט כמו המלאכים, רק פחות מהם. פלא עצום.

מהיכן הרמב"ם לקח את זה?

מאריסטו.

כבר מהר"ל מפראג, לפני קרוב לחמש מאות שנה, אמר כי אלו דברי הבאי. זאת טעות. הדבר אינו נכון. זה כזב.

וסימנך (זו תוספת נופך מדילי), שזה בפרק ג' הלכה ט'. ר"ת גט. את ההלכה הזאת, צריכים לגרש אותה.

ומי שיעיין במפרשים – מציינים זאת בספר המפתח שם – יראה כי הם מביאים את דברי ספר העקידה [שער ב'], דלא משמע כן מדברי חז"ל. ומציינים עוד, גבורות ה' (מהר"ל) הקדמה שנייה (עמ' ט"ו).

יש פסוקים, שאפשר ככה מהם להבין, כגון [תהלים י"ט, ב'] הַשָּׁמַיִם מְסַפְּרִים כְּבוֹד אֱלֹהִים. אפילו מציינים שם, כי ישנו זוהר כזה.

צריכים אכן להבין, מה כוונת הכתוב. 'השמים מספרים כבוד אל', אין פירושו שהשמים מדברים, אלא זה כמו 'פרק שירה'. אנחנו אשר רואים את

השמים, מתבוננים, זה מספר לנו את כבוד השם. לא שהשמים עצמם מספרים, אין להם פה, ולא למימרא שהם בעלי דעה. הם מציינים שם, את כל המקומות שדנו על כך בספרים.

אמנם הרמב"ם הבין את הפסוק הזה, השמים מספרים כבוד אל, והביאו בספרו מו"נ חלק ב' ריש פרק ה' כראיה לעניין זה שהגלגלים מהללים את בוראם יתברך.

אבל הרי הכל זה מדע, ובזמנינו הם עלו עם חלליות לשם, וכיום אף אחד גם מהם אינו מאמין לכך, שיכול להיות דבר כזה. הדבר ברור, שהם דברים גשמיים, בלי שום דבר רוחני. כמו כדור הארץ.

שאלה מהקהל: אולי הכוונה אל השר שלהם.

תשובת מרן שליט"א: אם המדובר על השר שלהם, הדבר מצויין. אבל הרמב"ם לא התכוון לכך. זה נכון. לגבי פרק שירה, ישנם אשר מפרשים כך. וכן 'השמים מספרים' – השר שלהם.

שאלה מהקהל: א"כ מה זה שאנחנו אומרים בפיסקת אל אדון על כל המעשים וכו', כח וגבורה נתן בהם?

תשובת מרן שליט"א: שוב הפעם, זהו כפי שאמרנו מקודם, השר שלהם. מציינו גם לגבי דברים רבים שפרעה ונבוכדנצר אמרו, שהמדובר הוא על השרים שלהם.

*

נמשיך בדברי ה'אוצר נחמד' שאומר, כאשר עמד אריסטו היווני, והיה לו ממשל רב, כי היה רבו של אלכסנדר מוקדון, ויצא שמו בכל הארץ עד היום. הוא מסביר את מ"ש בכוזרי בסוף, כי במשך הזמן לא הזכירו שהמקור לזה הוא מעם ישראל. איך הדבר נהיה? כי אריסטו היה הרב של אלכסנדר, זה אשר שלט בארץ יוון ובכל המזרח התיכון. [הוא שלט גם מעבר לכך. אבל מה שכתוב בכמה ספרים ששלט על כל העולם, נראה גוזמא בעלמא. איתמר]. את החכמה, הוא למד ממנו.

הוא – אריסטו – ערבב הוא ערבב החכמות לפי דעתו, והוסיף בהם דברים הרבה, והלביש אותה בגדים אחרים.

דהיינו, הוא לקח מתוך הספרים של שלמה המלך, אבל הוא לא השאיר אותם כצביונם, אלא עשה 'סלאט'.

שערי יצחק – השיעור השבועי

רבי יהונתן כותב עליו לרמב"ם בזה"ל, אשר הועילנו והשכילנו ולימדנו מספרי החכמות, בהעתיקו אלינו ספר האמונות – הכוונה אמר"ד של רבי סעדיה גאון – וספר חובות הלבבות, ומידות הנפש. דיברנו בשיעור יתרו [שנתנו זו] על ספר זה שחיבר רבי שלמה אבן גבירול, אז הנה הוא מזכיר שגם את זה הוא תירגם. ומבחר הפנינים – זה של רבי ידעיה הפניני – וספר הכוזרי. ומספרי הדקדוק, ספר השרשים לאבן גנאה, אשר לו [ספר] הרקמה.

זאת הוא כותב במכתב לרמב"ם. מכך רואים, כי אם הם הכירו את הספרים הללו, קל וחומר שהרמב"ם הכיר וידע אותם. אמנם הרמב"ם אינו מזכיר את ספר הכוזרי, אבל אם הם ידעו ממנו, אזי ק"ו הרמב"ם. א"כ מובן, שכאשר הרמב"ם כתב – מה שכתוב פה, בפרק ע"א – היו באומתנו, שהמקור שלו היה מספר הכוזרי, רק שהוא קיצר. ראיתי כתוב כי בכמה וכמה מקומות רואים, שספר הכוזרי היה לנגד עיני הרמב"ם. וגם מדות הנפש, מה שדיברנו בעניין המיצוע, הוא ידע כי גם רבי שלמה אבן גבירול מזכיר את זה.

בכל אופן, הוא – פירוש קול יהודה על הכוזרי שם – מביא בהמשך כך, ועל דבר העתקת שרשי כל החכמות מאתנו, ענין תחזינה, מה שכתב בעל דרך אמונה [מאמר ב' שער ג'] וז"ל, מצאתי בשם חכם מופלא מפילסופי היוונים, דבר זה עניינו, פעם אחת נכנסתי להתוכח עם חכם מחכמי ישראל – כך כותב אותו הגוי הזה – והתחלנו לדבר בחכמת הטבע, ולא היה בעיני הרבה. דהיינו, הדבר לא היה חידוש. לא ראיתי שהוא יודע משהו מיוחד.

ואחר נכנסנו בחכמת האלהות, והעלני באלהותו אל [עניינים] שלא הייתי יכול לסבור ולהבין – בזה לא הבנתי מה הוא אומר – עד שהתפללתי לאל, שיתן לי שכל להבינו ע"כ.

ואבן רשד, אשר היה מגדולי הפילוסופים – זה פילוסוף ערבי, שהיה רופא – אמר בסוף ספרו המיוחד הפלת ההפלה, שהחכמות היו נמצאות בישראל, עכ"ל בעל דרך אמונה.

ואחר כך הוסיף עוד דבר וז"ל, וכבר נמצא ספר אחד בין הנצרים, עשאו חכם יווני שמו אווביביא"ו, הביא בו דברים רבים מספרי חכמי ישראל על צד החקירה וההתפלספות, וזכר שמות

ואחר שירדה אומה ישראלית לתכלית השפלות, ונתפזרו בכל הארץ עד שאינם נחשבים לעם בעיני האומות, השכיחו זכרם מן האומות – הם לא רצו להגיד, שהמקור הוא מהיהודים – וכמדומה לבני עולם שמן היוונים הגיעה אל הרומיים.

כך כותב בעל האוצר נחמד.

אולם בפירוש קול יהודה, למהר"ר יהודה מוסקאטו, בעל נפוצות יהודה, הוא מביא מקורות לכך, שבני אומות העולם עצמם כן מודים בזה. הוא מאריך, ולכן לא אקרא בפניכם את הכל, מי שירצה יעיין בפנים, רק 'ראשי פרקים'.

וזה לשונו שם, ובאורך הזמן וכו' – כי קנאים פגעו בנו, מאותם שזכר המורה [בחלק] שני פרק מ' באמרו, יש מבני אדם מי שייטב בעיניו שלימות האחד ויערב לו ויתאנהו, וירצה שידמו בני אדם שאצלו השלמות ההוא, ואע"פ שהוא ידע שאין אצלו שלמות, כמו שתראה רבים יתפארו בשיר של-זולתם, ויאמרו שהם עשאוהו. וכן נעשה בקצת חיבורי אנשי החכמה, ובחלקי חכמות רבות, יפול ליד איש מקנא מתרשל דבר חדש זולתו, ויתפאר בו שהוא חדש וכו' ע"כ. כך הרמב"ם אומר, אנשים מתפארים, חיברתי את השיר או הספר הזה והזה, אבל זה לא הוא שחיברו, אלא הוא גנב אותו.

גם בראשון פרק ע"א זכר המורה – דהיינו הרמב"ם – סיבות אבדן החכמות הרבה אשר היו באומתנו. א"כ הרמב"ם בעצמו מדבר על כך.

צריכים לדעת זאת. הרמב"ם בעצמו כבר רמוז, שבעצם חכמת יוון היא לקוחה מישראל. לכן הרמב"ם הושפע מאד מאריסטו, כי הוא אחז שהמקור הוא בעצם מעם ישראל. אבל אם ישנם דברים שאינם נכונים, אזי הרמב"ם 'סינן'. את מה שנראה לו בלתי נכון, הוא לא קיבל. אולם מה שנראה לו אמת, הוא כן קיבל.

בספר איגרות הרמב"ם, שבהוצאת שילת [דף תקי"א], מובא מכתב שכתב מהר"ר יהונתן מלוניל אל הרמב"ם. הרי הם ביקשו חוות-דעת מהרמב"ם, כי רצו לתרגם ללשה"ק את ספר המורה. הם כותבים שם על הר"ר שמואל אבן תיבון, שהוא יודע להעתיק מלשון ערבי ללשון הקודש, כי הם לא ידעו שמה את השפה הערבית, שהרי הם היו בפרובנס, פרובינצא, שזה בדרום צרפת. אבל הוא – הר"ש אבן תיבון – ידע את השפה הזאת.

שם, ט"ל. פרעה מודה, שיוסף יותר חכם. שאין כמוהו.

דבר נוסף – וזאת התשובה השנייה – לגבי הטענה המחוכמת הזאת, הרי ישנו פסוק מפורש בספר מלכים [א' ה', י], וַתִּרְבַּח חֲכָמַת שְׁלֹמֹה מִחֲכָמַת פֶּלְבְּנֵי קֶדֶם וּמְכַל חֲכָמַת מִצְרַיִם. חזינן כי החכמה של משה רבינו, היתה יותר מכל החכמות שלהם. הם לא מגיעים לחכמתו, כולל המצרים.

*

דרך אגב, מובא בספר הישר, לגבי מה שיוסף לקח את בנימין והשאירו אצלו, ושילח את אחיו עם הגביע וכו', [ליתר דיוק, יוסף רק רצה לשלחם, באמרו להם ואתם עלו לשלום אל אביכם, אבל לבסוף לא שילחם אלא נתוודע להם], יוסף קרא לבנימין – בנימין חשב כי זהו מלך מצרים, המושל על כל ארץ מצרים – ואמר לו, תגיד לי, יש אצטרולוב, כלי בו חוזים בכוכבים, האם הינך יודע להסתכל ולהבין בזה? ענה לו בנימין, בטח. אבא שלי לימד אותי גם את החכמה הזאת. אמר לו יוסף, הרי אתם מחפשים את אחיכם במצרים, אולי תסתכל באצטרולוב ותדע היכן הוא נמצא. תנסה לגלות איפה הוא. אמר לו, תביא, בסדר. הסתכל בנימין, והתפלא. אמר לו יוסף, נה הינך מתפלא? ענה לו בנימין, אינני יודע, ישנו כאן משהו מוזר. שאל אותו, מה מוזר? ענה לו, לפי מה שכתוב פה, אחי נמצא פה... ואינני מבין, איך הדבר יכול להיות. אמר לו, אני יוסף...

וז"ל ספר הישר, ונעתק ג"כ בסדר הדורות ח"א דף ל"ג [ד"ה ויאמר] בזה"ל, ויצא יוסף להביא לפניו משטר הכוכבים, אשר בו יודע יוסף כל העתיד. ויאמר לבנימין, שמעתי כי העברים יודעים בכל חכמה, התוכל לדעת מאומה בזה? ויאמר בנימין, גם עבדך יודע בכל חכמה כאשר הורני אבי. ויאמר יוסף, הבט בזה הכלי, והבן איפה הוא אחיך יוסף במצרים, אשר אמרתם למצרים ירד. וירא בנימין בכלי ההוא את משטר כוכבי שמים, ויתחכם ויבט בו לדעת איפה אחיו, ויחלק בנימין את כל ארץ מצרים לד' חלקים, וימצא את יוסף אחיו כי הוא היושב לפניו על הכסא. ויתמה בנימין מאד. ויאמר יוסף, מה ראית, ועל מה תתמה? ויאמר, רואה אני בזה, כי יוסף אחי יושב פה על הכסא. ויאמר אליו יוסף, אני הוא יוסף אחיך, אך לא תגלה הדבר אל אחיך. הנני שולח אותך עמם

החכמים ההם אשר היו הוא והם בזמן בית שני. והחכם היווני ההוא, בנה ספרו כולו על שהחכמה האמיתית וההתפלספות השלם, אינו נמצא ולא נולד, כי אם בין היהודים. ועם היותו יווני, האריך בשבח לשון הקודש, והחכמות היוצאות ממנו, ובשבח חכמי ישראל הרבה מאד. וכו'.

הוא מאריך בעניינים הללו.

דרך אגב, הוא מזכיר את אריסטו, בשם אריסטוס. זהו כפי שאמרנו, כי בשפה שלהם תמיד יש להם 'אוס' בסוף. ישנם כאלה המוסיפים וכותבים, אריסטוטלוס. לא משנה.

[ולגבי ניקוד הוא"ו, אם הוא בשורק אריסטו, או בחולם אריסטו, נבאר בל"נ בשיעור נוסף].

עוד תשוב תראה מה שכתב האפודי – זהו הספר מעשה אפוד – בפתחתו וז"ל, כל מה שנמצא אצלם מהאמת, באלה החכמות העיוניות, לקחוהו כולו מבני ישראל בזמן הגלות. וכמו שכתוב באיגרת הבעלי חיים לחכמי ישמעאל, כי כאשר התפאר החכם היווני באומתו, ושהיא היותר שלימה שבאומות בשלימות החכמות, השיגו בעל ההשבעה להכחישו שאין לו להתפאר מזה, לפי שהחכמות אצלם כגניבה, שלקחו אותם מבני ישראל בזמן גלותם.

ולא הכחיש זה החכם היווני, אלא שאמר – תשמעו כיצד הוא הערים להתחכם – כי בצאת ישראל ממצרים, לקחו אותם הם ג"כ משם. וגם החכם אבן רש"ד העיד בספרו ההפלת ההפלה, על מציאות החכמות העיוניות בבני ישראל מקדם.

ארבע תשובות לגבי טענת אותם שבדו מליבם כי היהודים לקחו את החכמות הללו ממצרים וכו'. יסודות באמונה ובהשקפה. ותשובה לשאלה הא כיצד נהיו התורה והמדע במשך הדורות, כאויב זה לזה, כי ניתקו את המדע ממקורו הרוחני.

לגבי אותו אחד שהתחכם, בטענה חדשה שהמציא, כי עם ישראל לקחו זאת ממצרים, ברצוני לומר בעז"ה ארבע תשובות על הטענה הזאת. אמנם זאת כבר ערמה, אבל נענה על כך כדלהלן.

דבר ראשון, וכי בני ישראל לקחו מהמצרים? הרי פרעה אמר, הַנְּמָצָא כְּזֶה אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ אֱלֹהִים בּוֹ [בראשית מ"א, ל"ח], אֵין נְבוֹן וְחָכֵם כְּמוֹךָ [שם

שערי יצחק – השיעור השבועי

גדולה ועצומה, היא מפני – כך הוא היה אומר – כי אלה היהודים הם שהביאו את הדת לעולם, הם עוררו את המצפון. ידוע בעולם, שאפילו אותם היהודים אשר פרשו מן הדרך, פרקו עול בעוה"ר, מ"מ אפי' דור רביעי שהם כבר אינם שומרי תורה ומצוות, תמיד היהודים דורשים צדק וכד'.

ליהודים יש לב, הם דורשים צדק ומוסר. החסד, נמצא בעם ישראל. ולכן הרשע הזה וחבריו, הם שהמציאו לעשות 'המתות חסד'. יש זקנים שאין מהם תועלת, מיותרים, צריך לשלוח אותם למות. והוא אמר כי בשביל זה הוא רוצה לבער את הדת והמוסריות מן העולם, כי כאשר היהודים נמצאים, אזי זה ימשיך.

זאת היתה הסיבה לשנאה שלו, ולכן חשב אותו רשע להשמידם מעל פני האדמה. זהו מה שחידש עם ישראל והחדיר לכל העולם, את האמונה ואת המצפון ואת הלב, את כל המדות הטובות. זה משפיע אפי' על אלה שרחוקים מתורה ומצוות, כי סוף סוף הדבר נמשך מן היסוד והשורש שלהם.

קל וחומר מי שממש הולך בדרך ה', שאין מה להשוות.

לא בגלל תכונותיו תופס עם ישראל מקום מרכזי כזה בעולם, אלא הודות לאבותיו שהיו הראשונים ש"ושמרו דרך י"י לעשות צדקה ומשפט" [בראשית י"ח, י"ט].

הלב הוא מקום הרגש וההתעוררות. אם אמנם עם ישראל הוא "לב העולם", לא נתפלא אם נמצא בו את השרשים לחכמות, ותופעות רוחניות רבות הידועות בעולם, אלא שרשיהם אינם ידועים. ננסה נא ללכת בעקבות ידיעה זו.

הרי רבים דשו בשאלת יחסה של-תורה אל החכמות החיצוניות. מעט מאד מטריחים עצמם לחקור על יחס זה בשרשיו, ולברר מהיכן נפרדו התורה ושאר החכמות, ונעשו צרות זו לזו.

הלב זה רגש, התעוררות. אבל זה לא רק זה. הלב מניע את כל הגוף, וגם את כל המחשבות, כפי שנאמר [בראשית ו', ה'] וְכָל יֵצֵר מַחְשְׁבֹת לְבָבוֹ וגו'. וכדומה. בלי לב, הגוף מת. א"כ עם ישראל, הוא בעצם מחייה ומקיים את כל העולם.

אנחנו אומרים, כי כל החכמות, המקור שלהן הוא בתורה. א"כ ישנה כאן שאלה עצומה. כיום אנחנו רואים, שתורה ומדע זה סתירה. איך זה? זאת השאלה, שמתוך דבריו נבין מה קרה? כיצד אירע

וילכו, וצויתי להשיב אתכם העירה, ולקחתין מאתם. והיה אם יתנו את נפשם, וילחמו עליך, אז אדע כי ניחמו על אשר עשו לי, ונודעתי אליהם. ואם יעזבוך, ולקחתי אותך וכו' יעו"ש.

שאלה מהקהל: א"כ איך האחים של יוסף לא ידעו לחפש ככה?

תשובת מרן שליט"א: נכון. זאת שאלה שעמדנו עליה בזמנו, ותירצנו בס"ד כי אעפ"י שהם ג"כ ראו בכלי הזה, הם היו בטוחים שזו טעות. לא יתכן. הכלי הזה לא מוסמך.

*

תשובה שלישית, לגבי הטענה הזאת שזה בא ממצרים, והיא מאד מעניינת, מכיוון אחר. משהו מעולם הישיבות. ישיבי"ש.

יש להגה"צ שלמה וולבה זצ"ל משגיח ישיבת באר יעקב, בעל ספר עלי שור, ספר נוסף הנקרא בשם 'עולם הידידות – בין ששת לעשור', הכוונה בין מלחמת ששת הימים למלחמת יוה"כ"פ, שיחות שהוא מסר בימים הללו, והוא כותב שם דברים מופלאים בנושא הזה. ממש לא האמנתי למראה עיני. אלו דברים חשובים מאד, ביסודות האמונה וההשקפה.

העניין מתחיל שם מדף קי"ט, אי אפשר לקרוא את הכל, מי שירצה יעיין בפנים, אביא בפניכם רק את הנקודות העיקריות.

הכותרת שם היא, לב העולם.

דהיינו, עם ישראל, הוא לב העולם.

הוא מתחיל עם הפסוק, איש על דגלו באותות לבית אבותם מנגד סביב לאוהל מועד יחנו בני ישראל [במדבר ב', ב']. ציור זה מבטא מהותו של עם ישראל. השבטים מסודרים בארבע רוחות סביב לאוהל מועד. המרכז הוא משכן העדות. לוחות הברית שבתוך המשכן הם לב האומה, הלב הוא באמצע. ועם ישראל בין כל אומות העולם?

ר' יהודה הלוי כותב ב"כוזרי", כי עם ישראל הוא "לב העולם" – והסיבה היא – באשר הם נושאים בכל הדורות את "העניין האלהי". תורה אלהית, נבואה, והתגלות הנהגה אלהית, בכל התקופות [כוזרי מאמר א', צ"ה].

השם ירחם. יש לזכור ולדעת, כי בעוה"ר הצורר הגרמני הרשע, השנאה שלו לעם ישראל היתה כ"כ

הדבר? הרי אם את כל החכמות, שלמה המלך למד מן התורה, א"כ למה ישיבה ואוניברסיטה הם תרתי דסתרי?

הישיבות זה קדושה, והאוניברסיטאות זה טומאה. מדוע הדבר כך?

למה כל האוניברסיטאות הם מרכז של כפירה, ושל פריצות? הרי זאת חכמת השם? מהר"ל מפראג אמר, כי כל החכמות החיצוניות, הטבע והגיאוגרפיה וכו', זאת חכמת ה' עצמו. את הכל הקב"ה ברא, הוא זה אשר עשה זאת. הם חוקרים את הטבע, אולם מי עשה את הטבע? הטב"ע בגימטריא אלהים.

היום לצערינו, הרשעים ממשרד החינוך ותרבות אנשים חטאים, מנסים להכניס בכח למוסדות התורה – לתלמודי תורה ולגני הילדים – כפירה, באמצעות הסנאה 'ליבה'. להכניס את ה'תורה' שלהם. ברוב רשעותם. רצונם לנתק את הכל. ומאיימים עליהם על ידי מניעת התקציבים.

כיצד הדבר קרה, שנהיה קיטוב כ"כ קיצוני?

הוא כותב כך, הבה נלכה נא בעקבות הראשונים. הרמב"ן כתב בדרשה "תורת ה' תמימה" [כתבי הרמב"ן ח"א, עמ' קמ"ב], "תחילת כל דבר יש לך לדעת, שכל מה שהנבראים יודעים ומבינים – כולם פירות התורה, או פירי פירות שלה. ואלמלא כך, אין בין אדם לחמור שהוא רוכב עליו כלום".

הרמב"ן ידע הדק היטב מה הוא מדבר. הוא גברא רבא לחדא, ענק מהראשונים. תלמידי הרמב"ן אומרים, אנחנו יושבים על טיפת 'דיו' של הרמב"ן, שבעה נקיים...

משלימים דברים אלה, את דברי הרמב"ן בהקדמתו לפירושו על התורה, כי כל חכמתו של שלמה המלך, הוא למד מהתורה. כל דרכי הטבע, כל הרפואות, כל גנוי הנסתרות של-בריאה – הכל מפורש בתורה, והכל הוא למד ממנה.

נראה בפנים את דברי הרמב"ן שם [בהקדמה לתורה] שכתב כך, כבר אמרו רבותינו (ראש השנה דף כא:), "חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נמסרו למשה, חוץ מאחד, שנאמר (תהלים ח', ו'), "ותחסרהו מעט מאלהים". יאמרו, כי בבריאת העולם חמשים שערים של בינה וכו'.

וכל הנמסר למשה רבנו בשערי הבינה, הכל נכתב בתורה בפירוש או ברמזיה בתיבות, או בגימטריאות, או בצורת האותיות, בכתובות כהלכתן, או המשתנות בצורתן, כגון הלפופות והעקומות – דהיינו הפאי"ן הלפופות, וכן חית"י"ן עקומות, אל"ף עקום, או למ"ד עקום וכו' שיש לנו בספר תורה – וזולתן, או בקוצי האותיות ובכתריהן – דהיינו התגין.

כמו שאמרו [מנחות דף כט:]: "כשעלה משה למרום, מצאו להקב"ה שהיה קושר כתרים לאותיות. אמר לו, אלו למה? אמר לו, עתיד אדם אחד לדרוש בהם תלי תלים של הלכות וכו', עד 'זו מנין לך'? אמר לו, הלכה למשה מסיני". כי הרמזים האלו, לא יתבוננו אלא מפה אל פה, עד משה מסיני.

ומזה אמרו בשיר השירים רבא, בחזקיהו, ספר תגין הראה להם. כתוב שם, שחזקיהו הראה לשליחי מרודך בלאדן, ספר תאגין.

והספר הזה, הוא ידוע ומצוי אצל כל אדם, יפרש בו כמה אלפי"ן יש בתורה בתגין, וכמה בית"י"ן ושאר האותיות ומספר התגין של כל אחת ואחת.

זה לא מה שעושים כיום בס"ת, שעטנ"ז ג"ן, שזהו דבר קבוע. שלושה תגין. לפי ספר תאגין, וכן לפי שאר מקורות של מסורת הקדמונים, היה בכל אות מספרים אחרים. למשל במלה 'בראשית', על הבי"ת, יש ארבעה תגין. יכול להיות אות שי"ן עם שבעה תגין. ממש מספרים אחרים. מה הדבר רומז, כל המספרים של-תגין האלה? רואים שזה בא לרמז, דברים שונים.

ואין השבח שסיפרו על הספר הזה, וגילוי הסוד שהיה בו לחזקיהו, מפני התגין עצמן – וכי לדעת את מספר התגין, זאת היא החכמה שבכך? בודאי שלא. ישנם בכך סודות עמוקים מאד – אלא בידיעתן בפירושיהן, סודות רבים עמוקים מאד.

ושם במדרש שיר השירים רבא אמרו (שיר השירים רבה א', ד'), "כתיב (דברים ד', י"ג) "ויגד לכם את בריתו" – ויגד לכם ספר בראשית, שהיא תחילת ברייתו של עולם. אשר ציוה אתכם לעשות עשרת הדברים – אלו עשרת הדיברות, עשרה למקרא ועשרה לתלמוד. וכי מנין יבא אליהו בן ברכאל הבוזי, ויגלה להם לישראל חדרי בהמות ולויתן? ומנין יבוא יחזקאל, ויגלה להם חדרי מרכבה? הדא הוא דכתיב (שה"ש א,

שערי יצחק – השיעור השבועי

כפלשתים". וכך אמרו (תנחומא חוקת), "מה היתה חכמתן של בני קדם? שהיו יודעים וערומים בטייר. החכמה של שיחת העופות. טאיר בלשון ערב, עוף.

"ומכל חכמת מצרים – שהיה בקי בכשפים", שהיא חכמת מצרים, ובטבע הצומח, כידוע מספר העבודה המצרית, שהיו בקיאין מאוד בעניין הזריעות וההרכבה במינין.

וכך אמרו (תנחומא קדושים), "אפילו פלפלין נטע שלמה בארץ ישראל. וכיצד היה נוטעין? אלא שלמה חכם היה, והיה יודע עיקר משתיתו של עולם, למה? "מציון מכלל יופי אלהים הופיע" (תהלים נ ב), מציון נשתכלל כל העולם כולו. כיצד? למה נקראת אבן שְׁתִיָּה – שממנה נשתת העולם, והיה שלמה יודע איזהו גיד שהוא הולך לכוש, ונטע עליו פלפלין, ומיד היו עושין פירות, שכן הוא אומר (קהלת ב, ה): "ונטעתי בהם עץ כל פרי".

ורבינו אברהם בן שלמה הנז"ל, על ספר מלכים שם [דף נ"ב], כתב בזה"ל, "חכמת מצרים – מדעי הפילוסופיא והרפואה. וע"ע שם דף ס"ב, מהי חכמתם של מצרים, כשהם רואים אדם, יודעים באיזה יום הוא מת. אמרו [חז"ל] כשהיה שלמה בונה בית וכו'.

נראה שיש להוסיף ג"כ את כל העניין של חסרות ויתירות בתורה, וגם את עניין צירופי האותיות, כל הסימנים, א"ת ב"ש, אי"ק בכ"ר וכו', אח"ס בט"ע וכו'. אלב"ם גנד"ס וכו', וכל יתר החילופים. לפני כמה זמן [שיעור וירא, שנתנו זו] דיברנו בס"ד לגבי סוד אמון, שמחליפים אותיות. חכמת הצירוף המופלאה. פירוש, שהכל נמצא בתורה, רק שצריכים לדעת את ה'צופן', איך להשתמש בזה, ולגלות כל מה שמוסתר במלים אחרות. את כל זאת הם ידעו, ועל ידי כך הם ידעו את הכל.

*

נחזור לדברי הגר"ש וולבה, שהוא ממשיך ואומר, אך כאן בדרשה הנ"ל מצינו חידוש זה, שאין שום מקור אחר לאיזו ידיעה והבנה, מלבד התורה. וגם כל מה שהגויים יודעים ומבינים, ממנה הוא.

כעת, הוא נכנס למה שדיברנו מקודם, לגבי הטענה הזאת דלעיל, וז"ל, זוהי גם דעתו של ר' יהודה הלוי. הוא כותב בכוזרי (א', ס"ג), "הפילוסופים,

ד): "הביאני המלך חדריו". כלומר, שהכל נלמד מהתורה.

ושלמה המלך עליו השלום, שנתן לו אלהים החכמה והמדע – הכל מן התורה היה לו, וממנה למד עד סוף כל התולדות. ואפילו כוחות העשבים וסגולתם, עד שכתב בהן אפילו ספר רפואות. וכענין שכתוב (מלכים א' ה', י"ג), "וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון, ועד האזוב אשר יוצא בקיר".

וראיתי הספר המתורגם הנקרא חכמתא רבתא דשלמה, וכתוב בו, "ולא ממתום הות תולדתא חדידתא למלך או לשליט חדיו מעלנא דכל בר נש לעלמא, ומפקנא שויאת חדיו מיטול כן צלית ואיתיהיבת לי רוחא דחכמתא, וקרית ואתית לי רוחא דאידעתא, צבית בה יתיר מן שבטא וכרסותא". יאמר, כי לא מדבר תהיה תולדת מיוחדת למלך או לשליט, אחד הוא ביאת כל איש בעולם, ויציאה שוה לכולם יחד, ובעבור כן התפללתי ונתן לו רוח חכמה, וקראתי ובאה לי רוח דעת, בחרתי בה יותר מן השבט והכסא.

ונאמר שם, "והוא דיהב אידעתא דלא דגלותא למידע היכן קם עלמא – איך קם ונברא העולם? – ועובדיהו דמזלתא, שוריא ושולמיא ומצעתהון דזמני שולחפי דזנבותא ודהיכן עבדי זמני ריהטיהון דשמיא וקבעיהון דכוכבי מתנא דבעירא וחיתמא דחיויאתא. עוזיהון דרוחי ומחשבתהון דנשי, גינסי דנצבתא וחיליהון דעקרי, כל מדעם דכסי וכל מדעם דגלי ידעית.

יאמר, שהאלהים הוא הנותן דעת, שאין בו שקר, לידע איך קם העולם ומעשה המזלות, הראש והסוף, ואמצעות הזמנים, ואלכסונות הזנבות, ואיך יעשו הזמנים מרוצת השמים וקביעות הכוכבים, לחות הבהמות וחמת החיות, תוקף הרוחות ומחשבות אדם, יחסי האילנות וכחות השרשים, כל דבר מכוסה וכל דבר מגולה ידעתי. כל זה ידע בתורה, והכל מצא בה.

כיצד הוא מצא כל זאת?

בפירושה, בדקדוקיה, באותיותיה, ובקוציה, כאשר הזכרתי.

וכן אמר בו הכתוב (מלכים א' ה', י'), "ותרב חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם". כלומר שהיה בקי מהם בקסמים ובנחשים שזו היא חכמתם, שנאמר (ישעיה ב', ו'), "כי מלאו מקדם, ועוננים

העיר על זה מרן ר' ירוחם זצ"ל לה"ה – המשגיח – ממיר, יש גויים הטוענים, שאנחנו 'גנבנו' מהם את כל חכמתנו.

תשמעו את התשובה שלו. רק מי שיש לו לב, מבין טוב את התשובה הקולעת שלו. הדבר מעניין. ככה הם אומרים?

אי לזאת, היינו מצפים בודאי, כי ה"נגנבים" האלה מגלמים שיא המוסריות והצדק, ואילו ה"גנבים" עומדים בשפל המדרגה, כיאות לגנבים שאין להם מצד עצמם מאומה...

מה זה גנב? אין לו כלום מעצמו. א"כ בטח אלה שהם נגנבים, הם בשיא המוסריות, ועם ישראל – שהם גנבים, חלילה – יהיו הכי גרועים.

אך מה אנו רואים באמת?

האומות האלה, שאנחנו כביכול "גנבנו" מהם את תורתם – כבר שקעו מזמן, והם בשחיתותם ואכזריותם מתחילה ועד סוף. ואילו כלל-ישראל, חי וקיים, מעמיד צדיקים חסידים גדולים בכל דור.

מיהו העם הקדוש? האם הינכם מכירים בעולם, מי שאינם מחזיקים מכשיר סמארטפון? וכי ישנו דבר זה בעוד עם כזה בעולם? היכן יש דבר כזה? אין בכל העולם. אפילו הערבים שהם הכי 'צנועים', מאן דכר שמיה. אין להם טלוויזיה?

ועל הנצרים, כבר אינני מדבר.

ואותו פרופסור מגרמניה, הרי הם שם מושחתים, חיות טרף בצורת בני אדם. וזה עוד היה לפני השואה, מה שהוא מדבר. נו?

וגם פשוטי העם, רחמנים, ביישנים, וגומלי חסדים, במשך כל הדורות עד היום הזה. ומציאות זאת עצמה, מזימה את כל שקרי הגויים על ה"גניבות שלנו".

רואים מזה במציאות, כי השורש הוא בעם ישראל. והם, אפס אפסים.

כך הוא כתב.

הוא קיצר מאד. הגרמ"מ כשר, בעל תורה שלמה, שהיו לו ידיעות רחבות, הוא מגלה לנו מהיכן התחילו כל הדברים הללו, וכותב תשובה – בפרשה שלנו [משפטים]. במילואים דף רכ"ב] – שהיא ממש 'מנה אחת אפיס', בעניין 'חוקי חמורפי', שזהו אמרפל.

שוב הפעם, אי אפשר להיכנס במסגרת השיעור, לכל דבריו, ע"כ נביא כעת רק 'ראשי פרקים', כי הוא מאריך מאד.

אין להאשים אותם (בשגיאות עקרוניות), מפני שהם עם אשר לא נחלו חכמה, ולא תורה, מפני שהם יוונים. ויוון מבני יפת, השוכנים בצפון, והחכמה שהיא ירושה מאדם, והיא החכמה המוחזקת בכח אלהי, איננה כי אם בזרע שם, שהוא סגולת נח. ולא פסקה החכמה, ולא תפסוק, מן הסגולה ההיא מאדם.

ולא היתה החכמה ביוון, אלא מעת שגברו ונעתקה החכמה אליהם מפרס, ואל פרס מכשדים. וקמו בהם הפילוסופים המפורסמים בימים ההם – כל אלה שידועים, פיתגורס, אריסטו, אפלטון, ודומיהם – לא קודם לכן, ולא לאחר מכן. ומעת ששבה המלכות לרומיים, לא קם בהם פילסוף מפורסם עד עתה".

כהשלמה לזה, באים דבריו במקום אחר (כוזרי ב', ס"ב) – זה מה שהבאנו כבר לעיל – "אמר החבר, ומה תאמר בחכמת שלמה, וכבר דיבר על כל חכמות בכח אלהי ושכלי וטבעי, והיו אנשי העולם באים אליו להעתיק חכמתו אל האומות עד מהודו. וכל החכמות הועתקו שרשיהן וכללם מאתנו. אל הכשדים תחילה, ואח"כ אל פרס ומדי, ואח"כ אל יוון, ואח"כ אל רומי. ובאורך הזמן, ורב המיצועים, לא נזכר בחכמות שהם הועתקו מן העברים, אך מן היוונים והרומיים". וכו'.

והנה בהמשך [בדף קכ"א], הוא מביא דבר חדש. וזה לשונו, האנטישמיים המודרניים, לא יכלו להשלים עם דעה זו של חכמי ימי הביניים, כי שורש החכמות הוא בעם ישראל.

הרי הבאנו, כי גם הנצרים וגם הישמעאלים וגם היוונים, כולם מודים כי החכמות הללו הם מעם ישראל. אבל כיום ישנם מחקרים, אוניברסטאות וכו', וכאב להם הדבר, לשונאי ישראל אשר מהם, ואמרו שזה לא נכון. החכמה לא התחילה מעם ישראל, טענו.

במאה הקודמת, כתב פרופסור גרמני ספר, ובו ביקש להוכיח כי אברהם אבינו לא חידש בעצמו מאומה, וכל חכמתו למד מאמרפל. וגם עשרת הדיברות, אינם אלא העתקה מחוקי אמרפל, שנתגלו במאה הקודמת.

זאת היא בדרך הטענה, שהבאנו מקודם. ענינו עליה בס"ד שתי תשובות, וכעת תשמעו תשובה נוספת.

מי שנתחדש לו דבר כנגד התולדה, בין ע"י החרטומים ומכשפים, בין ע"י נביא, מיד ידע ויאמין בחידוש.

ומכאן תראה אכזריות ראש הפילסופים וקשיו י"ש, שהוא מכחיש כמה דברים שראו רבים וראינו אנחנו אמיתתם, ונתפרסמו בעולם. ובאותם הזמנים הקדמונים, כגון ימים של משה רבינו ע"ה, היו נודעים לכל. כי החכמות באותו דור, היו כולן רוחניות וכו'. לפי שמחמת קרבתם לבריאת העולם ולמבול, לא היה שום אדם מכחיש בחידוש העולם, ולא ממרה באלוה, אלא שהיו מבקשים תועלת מצד עבודת השמש והירח וכו'.

הם חיפשו תועלת, עבדו לשמש ולירח כי רצו להפיק מהם הנאות גשמיות. אבל בשורש, היתה הסכמה.

חידוש הננו לומדים מדברי הרמב"ן. שבזמן התורה, היו החכמות מסוג שונה ממה שהן היום, שהיו "חכמות רוחניות".

גירסת אבותינו הרי"ש בפתח והוא"ו בשוא נח, רוחנית. אבל כיון שהמלה הזאת צריכה לחזור בדברינו הרבה פעמים, והנני חושש שלא יבינו, שיפריע הביטוי הזה, כי בעברית אומרים 'רוחנית', הוא"ו בשורק, לכן אני חושב לומר כמותם. ולא רק בעברית אומרים רוחני, אלא כך היו אומרים שאר קהילות גם לפני חידוש השפה העברית, אלא שמחדש השפה התחשב רק בהם. איתמר].

אינני יודע להסביר את הגירסא שלנו, היא משום - מה רוחנית'. ולפי מהרי"ק בספרו מרפא לשון, אכן זאת כנראה טעות. כי הוא כותב בפר האזינו לגבי תרגום הפסוק [דברים ל"ב, ב'] פְּשָׁעִים עָלֵי דָשָׂא, פְּרוּחֵי מִטְרָא, בזה"ל, כצ"ל, והעולם קוראים כרוחי, הרי"ש בפתח, כתרגום [במדבר ל"ה, ד'] וּמְגַרְשֵׁי. וטעות הוא, דלכולי עלמא הרי"ש - כאן - בשורק. ופשוט. עכ"ל.

כאשר הוא"ו בשוא, המובן הוא רוח, כתרגום הפסוק 'מגרשי הערים', דהיינו מקום שאינו בנוי, ובלי עצים, שיהיה לנוי העיר. אבל כאן זה רוחני, בלשון רוחות הנושבות בעולם. א"כ כנראה הגירסא הנכונה היא רוחנית, מאותה סיבה.

יש לי לכלהפחות תירוץ, למה להגיד רוחני, כי לא בטוח שזה לא נכון. במלים אחרות, נְקוּט מִיָּהָא פִּלְגָא. שלכל הפחות אין הכרח שהגירסא הנפוצה שלהם 'רוחני' וכד' מוטעים, ואם כן אני רשאי ועכ"פ יכול לבטא כך.

שאלה מהקהל: הגירסא שלנו רוחני, זה כמו שגורסים אנחנו לאפוקי, לאתויי וכד'?

תשובת מרן שליט"א: אין קשר. כאן כשהוי"ו בשוא, משתנה ממשמעות רוח, למשמעות רוח.

*

ממשיך בספר בין ששת לעשור, להסביר עפ"י דברי הרמב"ן שם, כלומר, שלא עסקו בתיאור תופעות ותהליכים טבעיים ובמחקרים, אלא עסקו ביסודם הרוחני של דברים, ואופני השימוש בהם. חכמות שאבדו, ולא נודעו היום.

וממשיך הרמב"ן, "וכאשר קמו היוונים, והם עם חדש ולא נחלו החכמה, כאשר ביאר בעל ספר הכוזרי (המובא לעיל), קם האיש הידוע - הרמב"ן קורא לו באיגרת הקודש, 'היווני הבליעל' - ולא האמין, רק במורגש. וחיפש חכמות מורגשות, והכחיש הרוחניות".

כעת תראו, כיצד בנ"ד הרמב"ם והרמב"ן, הם שני קצוות. רבינו הרמב"ם, כבודו במקומו מונח, אבל הוא הכחיש את כל עניין השדים והמזויקים, בגלל אריסטו. הוא האמין לו. המדע, מה שהוא לא רואה, הוא אינו מאמין. ולכן כתב עליו הגר"א, שהפילוסופיא הארורה 'היטתו' - הסיטה אותו מן הדרך הנכונה והישרה - ברוב לקחה. ברם הרמב"ן כותב, כי אי אפשר להכחיש את זה. הוא אומר, כי הפילוסוף הזה האמין רק במורגש, חכמות מורגשות, והכחיש את הרוחניות. מה שלא רואים, לא קיים. פה נקודת ההבדל.

כך הרמב"ן כותב [דרשת תורת ה' תמימה], ומכאן תראה אכזריות ראש הפילסופים וקשיו י"ש, שהוא מכחיש כמה דברים שראו רבים וראינו אנחנו אמיתתם, ונתפרסמו בעולם, ובאותם הזמנים הקדמונים וכו'.

החכמות באותו הדור, היו כולן רוחניות, כגון עניני השדים והמכשפים, ומיני חכמות הוברי שמים. לפי שמחמת קרבתם לבריאת העולם ולמבול, לא היה שום אדם מכחיש בחידוש העולם, ולא המרו באלהים, אלא שהיו מבקשין תועלות עבודת השמש והירח והמזלות, ועושין להם צורות לקבל כח עליוני. כי אפילו בספר מורה הנבוכים כתוב, שנמצא ספר שמימיני בצורות רוח ודיבור. וכתבו הפילוסופים עליהם שלא נחלו חכמה, והם לא האמינו רק במורגש, ולחפש חכמות מורגשות,

שערי יצחק – השיעור השבועי

נמחקים, ויהמה האדם בקול גדול, וישלך מידיו השם בכח גדול. ועיניו היו סגורות, ולא ראה מאומה.

וישימו בידו עשב איזוב, נקרא בלע"ז אוריגאנ"ו וישליכהו מידיו בכוח, ונשמע קולו אבל לא כבראשונה.

כאשר היו שמים לו כל מיני ניירות וכל מיני עשבים, הוא לא היה מגיב כלום. אבל אם שמים לו את השם הקדוש הנז', או העשב הזה, הוא זורק אותו בכוח.

מובן, הטומאה לא יכולה לסבול קדושה. סגולת העשב הנז', מבוארת שם באמונת חכמים פרק ט"ז דף קכ"ג [ד"ה ובצמחים] לגרש רוחות רעות, שלא לחנם ציוותה התורה לקחת איזוב לטהר אדם מטומאת צרעת, וטומאת מת וכו', וציוותה כמוכן בפסח מצרים יעו"ש"ב.

ויעשו הנסיון הזה לעיני הפילוסוף כמה פעמים, ביותר מעשרה ימים, הן שם זה והן בשמות אחרים, הן בעשבים ובדברים אחרים, שבהם לא התנועע כלל.

והיה זה, בפני כמה וכמה אנשים. ויודה הפילוסוף ולא בוש וכו'. כאשר הוא ראה במו עיניו, הוא נכנע, נשבר. הודה ולא בוש שאמת כי שד כופה אותו. זה בהכרח בלתי טבעי.

אבל בעלמא, שורש המינות, מכאן יצא.

וכמו שאמרו בגמרא, אלמלא לא ראית, לא האמנת?

ושורש הטפשות, ג"כ מכאן יצא. כי אי אפשר שאדם אחד יראה הכל. ואם לא יאמין לדברי חכמינו המספרים הדברים לאמתן, וכתבו אותן בתלמודנו הקדוש, אין תרופה למכתו.

ועל זה היה מבאר כמוהר"ר יהודה בריאל מ"ש בגמ', שכל מי שיש בו גסות רוח, כאילו כופר בעיקר. לפי שגסות הרוח גדולה היא זו, להאמין לשכלו לבד, עד שיכחיש קבלת חכמינו, וסיפורי אנשים צדיקים בעלי התורה שבע"פ, כל עוד שהדבר לא יהיה נאות לשכלו.

ולכן מי שיש בו גסות הרוח, ואינו מאמין אלא לשכלו, בנקל יבוא לכפור בעיקר.

זהו כפי שאומרים, שזה הולך בשלושה שלבים. הראשון, כופר בשדים. אין שדים. והתלמידים שלו כבר אומרים, שאין מלאכים. והדור השלישי, כבר

והכחישו הרוחניות. הפילוסופים היוונים, הכחישו את זה.

קם האיש הידוע – אריסטו, ולא האמין רק במורגש. וחיפש חכמות מורגשות, והכחיש הרוחניות. ואמר, שעניין השדים ומעשה הכשפים אפס. ואין בעולם פעולה, רק לטבעים. בעולם יש רק טבע. ודבר ידוע ומפורסם, שאינם כן וכו' יעו"ש.

שורש המדע כיום, הוא התחיל מאז, מאריסטו. בשיטה, ביסוד. אם כי, הרבה מאד דברים שאמר, נוכחו בעצמם לדעת שהם הבל.

במלים אחרות, הם אלו אשר ניתקו את הרוחניות מן הגשמיות, וממילא נהיתה כאן חלוקה קיצונית. הדורות הראשונים, אכן עסקו בחכמות, אבל זה התחיל מהרוחני. אולם הם, לאידך גיסא, קבעו להם יסוד, כי מה שלא רואים הוא איננו קיים. ולמשל אם לא רואים שדים, אזי הם אינם קיימים. רק אם תביא לו שד, שיראה אותו במרעיניו, אז הוא יאמין.

רבים מביאים את דברי התפארת הישראל [בפ"ז דסנהדרין], שאכן היו כשפים פעם בעולם, אולם בזמנינו כבר אין. בל"נ ארחיב על דבריו בשיעור נוסף, ולהוכיח בהיפך.

נביא נושא קרוב לכך, למשל, בספר אמונת חכמים, למהר"ר אביעד שר שלום באזילה, שכתב [בהקדמתו] בזה"ל, היה פילוסוף אחד מבני עמנו, שהיה נוטה מאד אל הדעת הזאת [להכחיש את מציאות השדים], ועוד היה מספק בפעולת השמות – בשמות קדושים – ואולי לא היה מאמין בהם. ויקר מקרהו, כי אדם אחד ממדינת פיימונט"י בקין ימיו, כפאו שד. והפילוסוף הזה, היה מלעיג לדברי האומרים ששד כפאו, ומחזיק אותם לפתאים מאמינים לכל דבר. והיה אומר, חולי טבעי הוא מחולי הנכפים.

זאת מחלת הנפילה, אפילפסיה.

ואנחנו כדי להעמידו על האמת, אמרנו לו, הלא תראה דבר מפליא. וישימו ביד האדם הלזה, והוא היה מוטל על מטתו בלי שום הרגשה – הוא לא היה יודע כלום ממה שקורה מסביבו, ללא הכרה – דברים רבים וכתבים שונים, ולא זע ולא הרגיש כלל. וישימו בידו נייר אחד, ובו שם הוי"ה ואדנות משולב יחד, והוא שם בלתי ידוע לבעלי הפשט, כי אינם מכירים רק העשרה שמות שאינם

ותפארתנו מהרי"ץ זיע"א, העניין הזה תופס מקום בעולם, לא רק אצלנו, גם בכל הכשרויות בשנים האחרונות התחדד העניין של חוזר וניעור, נותנים תשומת לב אל הנושא הזה.

ידידנו הרב שילה הי"ו, זכינו שהוא עוסק בענייני התבלין והקטניות לפסח, מזה שנים רבות שאנחנו עושים זאת, כיון שאין הכשרים שלדברים האלה אצל האשכנזים. אנחנו ממליצים בפסח על ההכשרים שלאשכנזים, כי הם מחמירים בחוזר וניעור, כמעט כמו שאנחנו. קצת פחות, אבל בדרך כלל אפשר לסמוך עליהם. אבל בעניין התבלין והקטניות, הם לא נותנים הכשר, כי אצלם בלא"ה הם אינם אוכלים את זה. לכן, נאלצנו אנחנו לטפל בזה, כי אין על מי לסמוך. ההכשרים הספרדיים, אי אפשר לסמוך עליהם בנושא זה, כיון שהם הולכים כפ"ד האומ' שאם נתבטל החמץ בששים לפני פסח, שוב אינו חו"נ.

דרך אגב, ברצוני להדגיש. לצערינו, מצוי הרבה פעמים שישנם אנשים אשר מבקרים בפסח אצל בני משפחתם, ורואים כי הם לקחו הכשר שאינו מחמיר בחוזר וניעור. אם הם לא יאכלו, הדבר גורם למתח ולסכסוכים, למחלוקת ח"ו. הדבר הכי טוב הוא להגיד מראש, מבעוד מועד, שישתדלו לקחת הכשרים אשכנזיים, כך שלא לבוא לידי מכשול. וזה הכי טוב לכולי עלמא. אבל אם הם בכל זאת אינם מסכימים, או בדיעבד, אזי אין לעשות מכך מחלוקת. וגם בדר"כ פעמים רבות זהו רק ספק. ישנם דברים אולי שהם ברורים, אבל בכל מקרה לא כדאי לעשות מכך מריבה ח"ו, כי מי יודע להיכן יגיעו הדברים. הדבר בבחינת גדולה עבירה לשמה. נעייין שיעור מוצש"ק [ועייין בהרחבה בשיעורי מוצש"ק ויגש, ויחי, שמות, בא, בשלח, שנת התשפ"ב בשל"ג. ומוצש"ק משפטים, תרומה, תצוה, כי תשא, שנת התשפ"ד בשל"ה. אחרי מות וקדושים, ומוצש"ק בהר ובחקתי, ואתחנן, שנת התשפ"ה בשל"ו].

אבל החכם עיניו בראשו, להגיד להם מראש. ואם יגידו שזה יקר, הקב"ה לא חסר לו כסף. יש לידודי מספיק מהיכן לשלם. על הכסף, שלא ידאגו. אם הבעיא היא שזה יקר, יקבלו כפלי כפלים.

לגבי ההכשר שלנו, הוא כתב כעת אלי בזה"ל, בעניין תהליך ייצור מיני התבלין והקטניות לפסח התשפ"ו בשל"ז, הריני לדווח למרן שליט"א כי הכל נעשה ללא שום שינוי ממה שהיה בשנה

אינם מאמינים כלום. כופרים בעיקר. רק פותחים להם את הכיוון, וממילא מגיעים לבסוף לכפירה. במלים אחרות, זהו פירושו. היום, המדע זה כפירה. אי אפשר לקבל תואר 'דוקטור', אם לכלהפחות לא מפקפקים ומטילים ספק באיזה עניין מקובל. והכל התחיל מאריסטו. אף שהוא לא היה כופר גמור, הוא כפר רק בחידוש העולם ובהשגחה פרטית ובשדים וכו', אבל הוא סלל להם את הדרך. לכן, החכמה התנתקה לבסוף מן הקדושה, וממילא זהו מה שקורה.

היעב"ץ בספרו מטפחת ספרים, שמגמתו היתה לחזק את אמיתות ספר הזוה"ק לרשב"י קדושתו ומעלתו, הוסיף בחלק שני לחזק גם את העניין הזה דלעיל, וכך כתב.

על דבר אשר העיד בעל הספר אמונת חכמים שם, אודות אחד שהיה כפוי שד כמת בלתי מרגיש, ובחנו לתת בידו נייר כתוב בו שם קדוש, והרגיש ונתפעל ממנו מאד.

בכזה גם אנכי בעל הנסיון, כמו שכתבתי בשכבר בעלית הטבע [מגדל עוז, רנ"ט ע"א], שנסייתי כך בנערה עלולה מרוח רעה (אותה שהביא הרש"ע לאלטונא, והראה בה יכלתו להמיתה בעשן גפרית) על ידי טבעת של זהב שחקוקים בתוכה שמות הקודש, שנתתיו לשום באצבעה. ומיד התפעלה ממנה, נשתנו פניה והתנוודדה כמלונה. זה ראו עיני וכמה בני אדם שהיו עמי במעמד עכ"ל.

כמובן, רק התחלנו את הנושא.

אסיים במה שהוא – בספר בין ששת לעשור – כותב [בדף קכ"ב], גם הרקאנטי, תלמיד-תלמידו של-רמב"ן, כותב על "בעלי הפילסופיא הקדומה, אשר נטו ברוב דבריהם אחרי דברי רבותינו ז"ל, ומאז נתבטלו ובאו אריסטו ותלמידיו הרשעים, ונטו מדרך התורה לגמרי אחרי סברתם ומופתיהם, הנקראת לבעלי הקבלה אחיזת עינים" (דף כ"ט סוף ע"ג, דפוס לבוב דף ט"ו ע"א).

והוא מסביר בהמשך, למה הם קראו לזה אחיזת עיניים. אלא שהזמן קצר והמלאכה מרובה, וצריכים אנו לסיים.

בעניין מיני תבלין וקליות לפסח, ללא חשש חוזר וניעור. ברוך ה', בשורה טובה לקראת חג הפסח. אנחנו, הרמנו את הדגל שלכשרות לפסח, שיהיה ללא חשש חוזר וניעור. ב"ה בזכות גאון עוזנו

שערי יצחק – השיעור השבועי

צורך בני משפחתנו. כמובן רצוי שתהיה חילבה גדלה במקום שאין שם חשש תערובת דגן. אבל מכל-מקום כל אחד יקח כמות מצומצמת, ולבדוק שתים-שלוש פעמים. כל איש יהיה שורר בביתו.

ובעזרת ה' נזכה שיהיה לנו, לכל מי שמשתדל וטורח שלא יהיה חמץ אפי' כל שהוא בפסח, שמירה מחטא במשך כל השנה. החמץ רומז ליצה"ר. כמו שהעלינו בס"ד בש"ע המקוצר [סימן פ"ב סעיף י'], ראוי ונכון לכל אחד לנהוג בכל חומרות דיני הפסח, ולא לחזר אחר הקלות. כי כל המקיים הלכות פסח, נעשית נשמתו וגופו קודש קדשים. וכתבו בשם רבינו האר"י ז"ל שמי שנזהר מחמץ כל שהוא בפסח, מובטח לו שלא יזדמן לידו חטא כל השנה. אשריו לעושה אלה, אשריהם לזרע אברהם יצחק ויעקב שעוטרם בוראם במצוותיו.

השם ברוך הוא ישמרנו וישמור את כל עמו ישראל מכל דבר רע, ומכל חטא ופשע, ומכל מחלה ונגע. וישלח רפואה שלימה לכולם, וימלא כל משאלות ליבנו וליבכם לטובה ולברכה, אבי"ר.

שעברה ובשנים הקודמות, על פי הוראותיו ואישוריו של מרן שליט"א, וכפי שמבואר ב"שערי יצחק" מוצש"ק ויקהל ופקודי התשפ"א, כי הטחינה והארזיה נעשים במפעל שאין מכניסים בו חמץ כלל בכל ימות השנה.

זהו המפעל בטבריה, שם הייצור הוא כל ימות השנה לחולי צליאק, ה' ישמרנו, שאין טיפת דגן. לא נכנס אל המפעל בכלל, מבחינה בריאותית.

גם השנה, נעשה במפעל שם, ייצור מיוחד לפסח של בד"צ העדה החרדית ירושלים, עם השגחה קפדנית וצמודה בכל השנה של בד"צ העדה"ח (המשגיח הרב אפרתי, והמפקח הרב פריזנט) ובפסח – בד"צ נוה ציון (הרב טרבלסי – שהיה אצל מרן וקיבל את אישורו), וכל המוצרים הינם "ללא חשש גלוטן" (מאושר לחולי צליאק), כך שישנה אחריות שאין בהם חשש תערובת דגן כלל לכו"ע.

חילבה לא נטחן השנה, בעיקבות הוראת מרן שליט"א משנים שעברו שלא למכור חילבה טחון. קשה לקבל אחריות, על כמויות של חילבה. ההבחנה מסובכת. לכן, שכל אחד יקח לעצמו, לפי

מיני תבלין וקליות

מיני קליות

- גרעיני חמניה קלויים
- גרעיני דלעת קלויים
- בטנים קלויים
- בטנים קלויים בקליפה
- פיסתוק חלבי קלוי
- קשיו קלוי
- שקדים קלויים
- גרעיני דלעת קלויים
- גרעיני אבטיח קלויים

חילבה

טחון/לא טחון
מכורת
בהקפדה רבה
יותר מ-3
פעמים

חדש!
אבקת
מרק
1 ק"ג

חדש!
תמרים
1 ק"ג

מיני תבלין

- פפריקה מתוקה
- פפריקה חריפה
- פלפל שחור
- פלפל לבן
- פלפל חריף (שאטה)
- כמון
- כרום
- קינמון
- זנגביל
- גדיל עוף
- חואיג מרק
- חואיג ספה
- זעתר
- היל
- ציפורן טחון
- חילבה טחון
- שום גבישי

תערובת שוארמה ועל האש
תערובת לדגים
תערובת לסטייק

כשר לפסח
לימודים מן המטבח

כשר לפסח
לימודים מן המטבח

כשר לפסח למהדרין ללא חשש תחור וניעור
בהשגחה המהודרת והמחמירה של
בד"ץ פעולת צדיק בראשות מרן הגאון
רבי יצחק רצאבי שליט"א

דרושים מפיצים

שם המפיץ
הפצה ראשית: פעולת צדיק, טל' 052-7635645